

ВЕЛІЧЭНКА Уладзімір Міхеевіч (н. 27.4.1916, г. Віцебск), бел. хірург. Д-р мед. н., прф. (1965). Засл. дз. нав. Беларусі (1974). Скончыў Віцебскі мед. ін-т (1940), з 1955 працуе ў ім. Навук. працы па рэканструктыўных і арганаз-бэрагальных аперацыях: пластыка дэфектаў тоўстай і прамой кішкі, вагатамі пры лячэнні язвавай хваробы дванацішперснай кішкі; па дыягностыцы і метадах лячэння хвароб падстраўнікавай залозы.

Тэ.: Замешчэнне дефектов толстой и прямой кишок илеотрансплантатом. Мн., 1967; Острый панкреатит в эксперименте и клинике. Мн., 1971; Обширные резекции кишечника. Мн., 1974 (разам з І.М. Сіпаравым); Первая доврачебная помощь. М., 1990 (у сааўт.).

ВЁЛКАМ (Welkom), горад у цэнт. ч. ПАР, у правінцыі Аранжсвая Рэспубліка. Каля 200 тыс. ж. (1990). Чыг. станцыя, вузел аўтадарог. Аэрапорт. Цэнтр золата- і ураназдабыўнага раёна, з асваеннем якога пасля 2-й сусв. вайны звязана ўзнікненне горада. Хім. прам.-сць. Тэхнал. ін-т і каледж.

ВЁЛЛЕ, возера ў Беларусі, у Полацкім р-не Віцебскай вобл., у бас. р. Зах. Дзвіна, за 16 км на ПнЗ ад г. Полацк.

Пл. 0,9 км², даўж. 1,7 км, найб. шыр. 750 м, найб. глыб. 6,5 м, даўж. берагавой лініі 5,25 км. Пл. вадазбору 3,75 км². Схілы катлавіны пад лесам, месцамі разараныя. Берагі нізкія, пясчаныя, параслі хмызняком, на У і Пд забалочаныя.

ВЁЛЛЕ, возера ў Беларусі, у Расонскім р-не Віцебскай вобл., у бас. р. Вельніца (выцякае з возера), за 7 км на З ад г.п. Расоны. Пл. 0,55 км², даўж. 0,93 км, найб. шыр. 840 м, найб. глыб. 4,6 м, даўж. берагавой лініі 2,8 км. Пл. вадазбору 1,7 км².

Схілы катлавіны нізкія, на Пд выш. да 3 м, разараныя, месцамі пад лесам. Берагі на Пн і У нізкія, пясчаныя, на Пд і З затарфаваныя, параслы хмызняком.

ВЕЛЎРУ, горад у Індыі, у штатае Тамілнад, на р. Палар. Каля 300 тыс. ж. (1990). Гандлёва-трансп. цэнтр с.-г. раёна (эбожжа). Перапрацоўка с.-г. прадукцыі. Папяровая ф.-ка.

ВЕЛУТА, вадасховішча ў Беларусі, у Лунінецкім р-не Брэсцкай вобл. За 26 км на Пн ад г. Лунінец, за 3 км на ПнЗ ад в. Велута. Створана ў 1976. Пл. 7,6 км², даўж. 3,4 км, шыр. 2,8 км, сярэдня глыб. 3,4 м. Аб'ём вады 31 млн. м³. Берагі спадзістыя, пясчаныя, параслі хмызняком. Наліўное, напаўняецца са Стрыжэўскага канала і р. Цна пры дапамозе помпавай станцыі. Выкарыстоўваецца для арашэння і рыбагадоўлі.

ВЕЛЬБАРСКАЯ КУЛЬТУРА, археалагічная культура плямён, якія з сярэ-

дзіны 1 ст. насялялі тэр. паўн.-ўсх. Польшчы. Назва ад могільніка каля мяст. Мальбарк-Вельбарк у Ніжнім Па-вісленні. Мае 2 стадыі развіцця: вельбарска-любавіцкую (1—2 ст.), у час якой пачалося прасоўванне плямён В.к. на ПдУ, таму ў 2 ст. яны займалі тэр. ад правабярэжжа Зах. Буга да р. Гарынь. Насельніцтва жыло на адкрытых селішчах па берагах рэк, у 2-камерных жыллах глінабітна-каркаснай канструкцыі. Выраблялі ляпныя прысадзістыя шыракагорлыя гаршкі, арнаментаваныя рэльефнымі геам. ўзорамі, нешматлікую ганчарную кераміку. Пахавальныя абрады — трупалажэнне і трупаспаленне на бескурганых могілніках; пахавальны інвентар найчасцей складаўся з глінянага гаршка, бронзавай фібулы і касцянога грэбеня. На фарміраванне В.к., на думку многіх даследчыкаў, паўплывалі ўсх.-герм. плямёны готаў і гелідаў. На тэр. Беларусі вядомы толькі могілнікі В.к. з абрадам трупаспалення: *Брэсцкі бескурганны могілнік*, *Дружба (Брэсцкі р-н)*, *Вялічкавічы (Камянецкі р-н)* і інш.

В.С.Варсц.

ВЕЛЬБОТ (ад англ. whale-boat кітабойная шлюпка), быстраходная 4—8-вёслава мараходная шлюпка з вострымі носам і кармой. Вёслары размяшчаюцца па аднаму на банцы (сядзенні), кожны вяслую адным двухлопасцевым вяслам. В. бываюць раз'язныя і выратавальныя. Як кітабойныя В. зараз не выкарыстоўваюцца.

ВЕЛЬВЕТ (ад англ. velvet аксаміт), вельвецін, шчыльная бавоўняная ці сінт. тканіна, якая мае на добрым баку падоўжныя рубчыкі з уточнага вору. В.-корд мае шырокія, В.-рубчык — вузкія рубчыкі. З В. шыюць курткі, касцюмы і інш.

ВЕЛЬВЕТОН, гладкафарбаваная шчыльная тканіна з кароткім густым начасаным ворсам на добрым баку. Выкарыстоўваюць у асноўным для пашыву спарт. касцюмаў.

ВЕЛЬГАЎЗЕН (Wellhausen) Юліус (17.5.1844, г. Гамельн, Германія — 7.1.1918), нямецкі ўсходазнавец. Праф. тэалогіі ў Грайфсвальдзе (1872—82), усходазнаства ў Гале (1882—85), Марбургу (1885—92) і Гётtingене (з 1892). Даследчык стараж. гісторыі іудаізму, ранняга перыяду гісторыі ісламу, раннехрысц. літ. помнікаў. Гал. працы: «Уводзіны ў Стары Завет» і «Гісторыя Ізраіля» (абедзве 1878), «Гісторыя Ізраіля і Іудзеі» (1894). Паводле В. гал. частка т.зв. Майсеевага закону (ён назваў яго Жрэцкім кодэксам) напісана не легендарным Майсеем у 15—13 ст. да н.э., як сцвярджае іудзейска-хрысц. традыцыя, а групай жрацоў у 6 ці 5 ст. да н.э.

ВЕЛЬТМАН Аляксандр Фаміч (20.7.1800, С.-Пецярбург — 23.1.1870), рускі пісьменнік. Чл.-кар. Пецярбургскай АН (1854). Скончыў Маскоўскае

вучылішча калонаважатых (1817). У 1818—31 на ваен. службе ў Бесарабіі. У 1852—70 дырэктар Аружэйнай палаты. Аўтар рамонт. паэм «Уцякач» і «Мурамскія лясы» (абедзве 1831), рамана-падарожжа «Вандроўнік» (ч. 1—3, 1831—32), гіст. раманаў «Кашчэй Бессмяротны» (1833), «Лунацік» (1834), «Святаславіч, варожы гадаванец» (1835) і інш., кн. «Аповесці» (1843), даследаванняў «Нарыс старажытнай гісторыі Бесарабіі» (1828), «Варагі» (1834), «Першабытнае вераванне і будызм» (1864) і інш. У рамане «Саламея» (1846) з эпапеі «Прыгоды, пачэпнутыя з мора жмцігвага» (кн. 1—4, 1846—63) адлюстраваны працэс нараджэння фантазмагоры ў скажоным сац. адносінамі свеце. У творах В. спалучаюцца фантастыка і рэалізм, авантурныя і бытавыя элементы; выкарыстоўваецца грацэск, стылізаваная мова.

Тэ.: Повести и рассказы. М., 1979; Романы. М., 1985; Сердце и думка. М., 1986.

ВЕЛЬЦАВАННЕ (ад ням. wälzen качаць, перакочваць), перапрацоўка поліметал. адходаў металургічнай вытв.-сці (шлакаў свінцовай, меднай і алавянай вытв.-сці, цвёрдых рэшткаў цынкавай вытв.-сці) з мэтай дадатковага атрымання металаў. Прадукты В. — узгоны свінцу, цынку, волава і інш. металаў, а таксама клінкер, які мае звычайна медзь.

У працэсе В. адходы змешваюцца са здробненым палівам (коксам, антрацытам і інш.) і нагруюцца ў гарыз. *вярчальных печах* да т-ры 1100—1300 °С. Лягучыя металы (перш за ўсё цынк) пад уздзеяннем т-ры аднаўляюцца з вокіслаў, выпараюцца і зноў акісляюцца кіслародам паветра і вуглякіслым газам. Вокіслы ўлоўліваюцца ў фільтрах, пасля чаго з іх вылучаюць металы. Медзь, жалеза і інш. нелёгучыя металы, якія застаюцца ў цвёрдым стане, выплаўляюцца (на плавільных з-дах).

ВЕЛЬШТЭР'ЕР, парода паляўнічых *но-рных сабак*. Выведзена ў 19 ст. ў Вялікабрытаніі (Уэльс) для палявання на лісоў і трусоў. На Беларусі іх невялікая колькасць. Выкарыстоўваюць пры здабыцці баброў, выдраў, норак, янотападобных сабак, а таксама пры паляванні на лася, дзіка.